

This is a self-archived version of an original article. This version may differ from the original in pagination and typographic details.

Author(s): Aarnikoivu, Melina; Saarinen, Taina

Title: "Palosta tutkimukseen, mielenkiinnosta ihmisiin"

Year: 2022

Version: Published version

Copyright: © 2022 Edistysellinen tiedeliitto

Rights: In Copyright

Rights url: <http://rightsstatements.org/page/InC/1.0/?language=en>

Please cite the original version:

Aarnikoivu, M., & Saarinen, T. (2022). "Palosta tutkimukseen, mielenkiinnosta ihmisiin". *Tiedepolitiikka*, 47(3), 72-73. <https://journal.fi/tiedepolitiikka/article/view/113343>

“Palosta tutkimukseen, mielenkiinnosta ihmisiin”

Melina Aarnikoivu ja Taina Saarinen

Kirja-arvio Anu Puusa & Pauli Juuti (toim.) *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät*. Gaudeamus, 2020.

Anu Puusan ja Pauli Juutin toimittama *Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät* (Gaudeamus, 2020) tarjoutuu varsin kattavaksi metodologian perusteokseksi opiskelijoille ja tutkijoille. Kirja koostuu kuudesta osasta, joista kolme käsittelee laadullista tutkimusta hieman laajemmasta näkökulmasta; sen tieteenfilosofia taustaoletuksia (I), ominaispiirteitä (II) sekä yksittäisiä lähestymistapoja (VI). Muut kolme osaa käsittelevät laadullisen tutkimuksen prosessia aineiston hankinnan (III), aineiston analyysin (IV) ja tutkimuksen luotettavuuden (V) näkökulmista. Eri lähestymistapoja käsittelevä osa VI on muita osia huomattavasti laajempi, mikä saa miettimään, olisiko lukuja voinut jaotella toisin.

Rakenteen haasteet ovat kuitenkin käytännössä ymmärrettäviä, kun kyseessä on toimitettu teos; kirjoittajia on yhteensä 17, ja he edustavat lähinnä kauppatieteitä ja sen lähialoja, kuten organisaatiotutkimusta ja johtamistutkimusta. Tämän vuoksi teoksen ei voidakaan ajatella kilpailevan esimerkiksi Pertti Alasuutarin *Laadullinen tutkimus 2.0* (2012) tai Jari Eskolan ja Juha Suorannan *Johdatus laadulliseen tutkimukseen* (1998) -teosten kanssa, jotka ovat suunnattuja laajemmin humanistisille ja yhteiskuntatieteellisille aloille.

Tieteenfilosofisia paradigmoja käsittelevä osa I on tarpeellinen ja selkeä, joskin melko suppea keskittyessään lähinnä realistiseen ja konstruktionistiseen tietokäsitykseen. Erilaiset kriittiset paradigmat ovat jo hyvän aikaa kuuluneet laadullisen tutkimuksen pakettiin, ja kaikkiaan uudenlaiset, sosiaalista oikeudenmukaisuutta tavoittelevat epistemologiat ovat jo pitkään haastaneet perinteistä laadullisen tutkimuksen kenttää kysyessään, kenellä on pääsy tutkimukseen ja sen tulkintaan (esim. Denzin ja Lincoln, 2017). Toisaalta Kekälän ja Puusan luku *Tiedesodat* on esimerkiksi opiskelijalle erinomainen johdanto tieteellisten paradigmojen perusjännitteisiin ja kehityskulkuihin.

Laadullisen tutkimuksen ominaispiirteitä erittelevä osa II käynnistyy Anu Puusan ja Pauli Juutin luvulla organisaatiokulttuurien tutkimuksesta esimerkkinä laa-

jemmasta laadullisesta siirtymästä. Tämä paitsi antaa konkreettisen lähtökohdan toiselle osiolle, myös asemoi kirjan organisaatiotutkijoille. Osion toinen luku samoilta kirjoittajilta tarkastelee “laadullisen tutkimuksen olemusta”. Tämän luvun olisi voinut hyvin nostaa osion alkuunkin, tai jopa lähemmäs koko kirjan alkua, sillä siinä käsitellään hyvin napakasti laadullisen lähestymistavan moninaisia lähtökohtia.

Osassa III siirrytään aineistonkeruun teemoihin. Siinä esitellään muun muassa erilaiset haastattelutyyppit ja niiden erityisominaisuudet sekä ryhmähaastattelut. Myös havainnointia käsittelevä kolmas luku on perusteellinen, vaikka on huomattava, että esimerkiksi tutkijan erilaisista rooleista on olemassa myös paljon kansainvälistä kirjallisuutta (ks. esim. Hammersley & Atkinson, 2007). Pandemia-ajan huomio on ottaen on harmi, että verkossa tapahtuva havainnointi saa osiossa vain lyhyen maininnan.

Osa IV jatkaa siitä, mitä kolmannen osan luvut jo sivusivat: miten kerättyä aineistoa voi analysoida. Vaikka etenkin luvussa 9 olisi ollut hyvä nähdä enemmän käytännön esimerkkejä, molemmat analyysiluvut tuovat hyvin esille sen, että laadullisen aineiston analyysi ei yleensä ole – eikä tarvitsekaan olla – mekaaninen prosessi vaan ennemminkin salapolitiisyyttä (s. 144), joka vaatii jatkuvaa aineiston tarkastelua ja alkaa usein jo aineistoa kerätessä. Sekä

osiot III että IV soveltuvat erityisen hyvin nimenomaan aloitteleville tutkijoille, jotka vasta totuttelevat laadullisen tutkimuksen tekemiseen.

Kirjan viides osio käsittelee laadullisen tutkimuksen luotettavuutta, jota kirjoittajat hahmottavat hieman kehämäisesti uskottavuuden, luotettavuuden ja eettisyyden käsitteillä. Luotettavuus ja uskottavuus ovat saaneet omat alalukunsa, kun eettisyys näyttyy viitteellisemmin sekä tässä osiossa että kirjassa yleensäkin. Eettisyys ymmärretään pitkälti välinellisesti erilaisten eettisten kriteerien täyttämisenä ja ”do no harm”-ajatteluna.

Kirjan kuudes ja viimeinen osa esittelee varsin monipuolisesti erilaisia laadullisen tutkimuksen lähestymistapoja aina tapaustutkimuksesta monimene- telmätutkimukseen, ja antaa lukijalle kattavan paketin laadullisen tutkimuksen kirjavasta maailmasta. Näistä positiivisesti esiin nousi autoetnografiaa taustoittava luku. Vaikka autoetnografia on saamassa laadullisessa tutkimuksessa yhä enemmän huomiota, on sen rooli edelleen varsin marginaalinen, ja usein kyseenalaistettu, kuten kappaleen kirjoittajat Janne Tienari ja Carol Kiriakoskin toteavat. Toinen, etenkin opiskelijoille ja alaan tutustuville erityisen hyödyllinen luku lienee monimenetelmäisyyttä koskeva luku, joka toimii hyvin sekä käsitteellisenä että käytännöllisenä johdatuksena monimene- telmätutkimukseen. Kirjoittajat Leila Hurmerinta ja Niina Nummela kuvaavat samalla tutkimuk- sen tekemisen monimutkaisuutta

ja prosessiluonnetta, kun tutkijan on oltava valmis reagoimaan tut- kimusprosessin aikana tuleviin yl- lätyksiin ja uusiin oivalluksiin.

Kirja on tekijöiden mukaan ”kir- joitettu etenkin kauppatieteen alaa ajatellen, mutta sopii laadullisen tutkimuksen perusteokseksi muil- lekin aloille”. Kirjan luvut keskit- tyvät kuitenkin melko perinteisesti haastattelu- ja havainnointitutki- mukseen, mikä näkyy myös ana- lyyysesimerkeissä. Siitä puuttuvat esimerkiksi taidepohjaiset ja mo- nimediaiset (kuten vaikka sosiaa- lista mediaa hyödyntävät visuaali- set ja auditiiviset) lähestymistavat. Samoin, hieman yllättävästikin, teoksessa ei juuri käsitellä valmi- den tekstiaineistojen hankinnan kysymyksiä tai big datan mahdol- lisuuksia. Toimittajat määrittelevät *laadullisen tutkimuksen* hyvin ihmiskeskeisesti: tutkimukses- sa tarkasteltavaa ilmiötä pyritään ymmärtämään ”tutkimuksen koh- teena olevien henkilöiden näkö- kulmasta”, mikä on melko suppea määritelmä verrattuna esimerkiksi Denzinin ja Lincolnin (2017) aja- tukseen laadullisesta tutkimukses- ta kokoelmana monimutkaisia tul- kinnallisia käytänteitä.

Kokonaisuus toki kuvastaa sitä, kenelle teos on ensisijaisesti suunnattu. Samalla voi kuitenkin miet- tiä, missä määrin teos lopulta sopii kauppatieteellisen alan ulkopuoli- selle lukijakunnalle. Kauppatieteil- jöille itselleen jätämme mietittäväk- si, millaista käsitystä tieteenalalle soveltuvata laadullisesta tutkimuk- sesta pitkälti haastattelu- ja havain- nointiaineistoihin nojaava lähesty- mistapa uusintaa.

Eettiset näkökulmat olisi suonut nostettavaksi ihan otsikkotasol- len, alkaen tutkimuksen aihevalin- nasta ja päättyen tutkimuksen tar- koitettuun tai tarkoittamattomaan käyttöön. Tämä olisi ollut tarpeen sekä laadullisen tutkimuksen omi- naispiirteiden, että viimeaikaisen, tutkimuksen luotettavuutta ja ase- maa yhteiskunnassa koskevan yh- teiskunnallisen keskustelun takia.

Yllä esittämämme kritiikin huo- mioiden kirja tarjoaa kuitenkin erinomaisen starttipaketin ke- nelle tahansa tutkijalle tai opise- kelijalle, joka haluaa sukeltaa laa- dullisen tutkimuksen pariin ja aloittaa esimerkiksi haastatteluil- la tai havainnoinnilla. Taustamme etnografiassa ja neksusanalyyssissa (Aarnikoivu) ja kriittisessä diskurs- sianalyyssissä (Saarinen) saattoivat vaikuttaa siihen, että ilahduimme erityisesti kielen ja vuorovaikutuk- sen laajasta huomioinnista etenkin osissa III ja IV. Loppuun sijoitettu kirjallisuusluettelo on erinomainen resurssi, jonka avulla metodolo- gista asiantuntemustaan voi sitten myöhemmin syventää omien miel- tymystensä mukaisesti. ■

Lähteet:

- HAMMERSLEY, M., & ATKINSON, P. (2007). *Ethnography: Principles in practice* (3. painos). Routledge.
- DENZIN, N. & LINCOLN, Y. (2017) Introduction. *The Discipline and Practice of Qualitative Research*. Teoksessa N. Denzin & Y. Lincoln (toim.) *The Sage Handbook of Qualitative Research*. Sage Publishing, 1–26.